

Linneuniversitetet

Institutionen för kulturvetenskaper

1900-talets Greta Thunberg:

Flory Gate - en småländsk freds- och miljöaktivist

Författare: Ann-Marie Andersson

*Examinator: Xxxxx Yyyy
Handledare: Eleonor Markussen
Termin: VT19
Ämne: Historia allmän kurs
Nivå: 31-60 hp
Kurskod: 1HI102*

Bild nr 1. Flory Gate. Familjen Keiller-Gate, Särö kulturarvs hemsida.

Bild nr 2. Flory Gate och Elin Wägner. Okänd fotograf.

1 Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställning	5
1.2 Avgränsningar och disposition	6
2 Tidigare forskning	7
3 Metod och källmaterial	9
3.1 Val av källor och källkritik - Gate	11
3.2 Val av källor och källkritik - lokala fredsrörelsen av Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, (IKFF) i Växjö	11
4 Bakgrund	12
4.1 Uppväxt, utbildning, äktenskap	12
4.2 Fredsrörelsens framväxt i Sverige	13
4.3 Gates medverkan i fredsrörelsen	14
5 Empirisk huvudundersökning	14
5.1 Elin Wägners roll i Gates liv	14
5.2 Medverkan i den lokala kretsen av IKFF i Växjö	16
5.3 Livet i Berg	16
5.3.1 Kommunpolitiken	16
5.3.2 Hembygdsföreningen	17
5.4 Pionjär i miljörelsen	18
5.5 Stiftelsen Fred med Jordan	20
6 Sammanfattning	21
Efterord	
Kortfattad kronologisk levnadsteckning	
Referensmaterial (käll- och litteraturförteckning)	

1. Inledning

”Flory Gate kom med fyra lass huggen björkved och hästarna var prydda med en fredsblomma vid öronen.”¹

Ovanstående beskrivning berättad när Elin Wägner fyllde 60 år, 1942.

I samband med delkursen om Kalla kriget, blev jag intresserad av kvinnor inom freds rörelsen. Något som kunde vara intressant, sett från Växjöperspektiv med omnejd, var att utforska hur den lokala freds rörelsen såg ut. Fanns det någon känd Smålandskvinna och fredskämpe, förutom Elin Wägner? Så mindes jag en kvinna, välkänd Växjöprofil, vid namn Flory Gate, (1904-1998). Vad fanns det för material om henne och hennes livsgärning som fredsaktivist? Utifrån detta blev Gate och hennes deltagande i den lokala freds rörelsen inkör sporten till uppsatsen. När jag även hittade material om hennes starka miljöengagemang stegrades intresset ytterligare. Det är intressant att utforska denna kvinna med sina åsikter om fred på jorden och fred med jorden, vilket är högaktuellt i den pågående miljödebatten. Efter ytterligare efterforskning inser jag att det finns källmaterial i det lokala Kronobergsarkivet som kan ge mer inblick i Flory Gates liv.

Småland med starka författarnamn som Pär Lagerkvist, Vilhelm Moberg, Astrid Lindgren och Elin Wägner, är en lämplig utgångspunkt för att lyfta fram denna fascinerande person, Gate, mindre känd i våra dagar än hon var på 30-,40- och 50-talet. I den dagsaktuella debatten kring miljö- och klimatfrågan var Gate en föregångare när det gällde att sätta ekologiskt jordbruk i centrum och dessutom en viktig fredsaktivist.

En rörelse som är aktuell och som engagerar många, inte minst ungdomar, är klimatfrågan. Greta Thunberg, född 2003, är en svensk skolelev som startade en skolstrejk för klimatet genom att sittstrejka utanför Riksdagshuset med start i augusti 2018. Hennes mål är att detta ska pågå tills dess svensk politik är i linje med Parisavtalet. Denna klimatstrejk har spridit sig snabbt runt om i världen och Greta Thunberg har blivit en förgrundsgestalt i klimataktivism. Hållbarhet med jordens resurser och ett hållbart samhälle är aktuella ämnen. Detta perspektiv var även Gates och koppling kan göras med den påverkan Greta Thunberg har och den påverkan Gate hade på sin samtid. Den globala världen och möjlighet att nå ut via sociala medier gör naturligtvis att man når ut på ett helt annat sätt än som var möjligt på Gates tid. En relativt ny social och politisk rörelse som vuxit snabbt sedan 1980-talet, är ekofeminism som vill uppmuntra kvinnor att starta en

---

¹ skbl.se/sv/artikel/FloryGate/Bernstein-Svensson, *Elin Wagnerturen*, sid 7.

ekologisk revolution. I boken *Väckarklocka* sammanfattade Elin Wägner detta redan 1940, när hon gjorde kopplingen mellan ekologi, fred och kvinnors rättigheter. Dessutom skrev Wägner, tillsammans med Elisabeth Tamm, boken *Fred med jorden* (1940), en debattbok om jordbruk och skogsbruk. Gate fungerade som stöd och inspiration när boken skrevs men hon hade även det praktiska kunnandet.² Gate kan stå som symbol för både freds rörelsen och miljöfrågan och förtjänar att få sin livsgärning undersökt i en uppsats. Samtidigt kan jag hoppas att uppsatsen inspirerar till vidare forskning om henne både som fredsaktivist och miljöpionjär.

Tidsperioden som är aktuell är framförallt från omkring mitten på 1930-talet till mitten på 1950-talet. Därefter är året 1982 viktigt eftersom stiftelsen Fred med Jorden instiftas det året. Den lokala freds rörelsen Växjö kretsen av IKFF kommer att beröras i uppsatsen eftersom den till viss del hör ihop med Gate. Under ovan nämnda tidsperiod möts Gate och Wägner och lär känna varandra, Gate engagerar sig i fredsarbete, köper en gård i Lädja och börjar med ekologiskt jordbruk. Gate är med på resor i Europa och möter Mina Hofstetter som kommer att spela en stor roll i Gates miljöarbete. Samarbetet med Wägner blir betydelsefullt i Gates liv precis som Gate blir en viktig person för Wägner. Wägner skriver under dessa år böckerna *Tusen år i Småland* (1939), *Fred med jorden*, (1940) och *Väckarklocka* (1941). Gate var den som gav Wägner åtskilligt praktiskt och teoretiskt material för *Fred med jorden*, den svenska miljövärdens klassiker.³ Gate var både inspiratör och med i rent praktiskt handhavande med manus. Wägners debattbok *Väckarklocka* handlar om kvinnor, fred och miljö. Wägner framställer industrialiseringen inklusive klasskampen som särskilt fatal för kvinnans position. Boken mottogs kritiskt eller med tystnad men fick på 1970-talet revansch och ses nu som ett av Wägners stora verk.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att lyfta fram Gate, framförallt hennes insatser som fredsaktivist och miljöpionjär. Gate är en ganska okänd kvinna nu för tiden men var på sin aktiva tid en känd profil i freds- och miljösammanhang samt inspiratör till Wägner. Förhoppningsvis leder utforskandet till mer kunskap om hur det var att arbeta med freds- och miljöfrågor i det sammanhang som Gate levde i. I undersökningen vill jag få fram hur hon uppfattades när det gällde ekologiskt jordbruk, hur hon tog sig an eventuellt motstånd, hur hennes åsikter blev mottagna och hur hon klarade av samtidens eventuella fördömanden. Utvecklande är att undersöka hur Gates tankar om ekologi och

---

² Elin Wägner-sällskapet/höstseminarier 2013, sid 3.

³ Elin Wägner-sällskapetets skriftserie nr 9, sid 3.

miljö kan passa in i aktuellt miljöarbete. Som pionjär blir man ofta ifrågasatt. Gates insats som fredsaktivist inom den lokala kretsen av IKFF i Växjö behandlas i ett avsnitt liksom hennes roll i den lokala politiken i hemkommunen Berg. I bildandet av Bergs Hembygdsförening samt Elin Wägner-sällskapets tillkomst var Gate en drivande kraft och dessa två uppdrag finns också med. Gates engagemang för miljöfrågan kommer att undersökas liksom stiftelsen Fred med Jorden. Följande frågeställningar har därför utkristalliserats:

- hur såg Gates insats ut inom den lokala kretsen av IKFF i Växjö?
- hur uppstod Gates miljöengagemang?
- vilken var bakgrunden till inrättandet av stiftelsen ”Fred med Jorden”?

1.2 Avgränsningar och disposition

En kortare bakgrund, från 1904 och fram till 1929, ges om Gates uppväxt, utbildning samt äktenskap. För övrigt är det perioden 1930-1950 som är intressant och händelserik när det gäller Gate. 1933 är det år Gate träffar Wägner och blir en värdefull hjälp i Wagners författarskap och även som reskamrat runt om i Europa. Nu börjar hennes engagemang för freden och för ekologiskt jordbruk. En genomgång görs av hur omgivningen uppfattade Gate och hennes idéer kring miljön och ekologiskt jordbruk. För att få en mer komplett bild av Gate och hennes insatser så är tiden på 1980-talet också värd att studera eftersom hennes livsverk, stiftelsen Fred med Jorden, instiftas 1982. Även sent i livet var Gate en stark röst i debatten kring miljöarbete, ekologiskt jordbruk, konsumentfrågor med mera vilket tog form i medverkan i konferenser, miljödebatter, TV- och radiointervjuer. Jag gör ingen närmare genomgång av Wagners författarskap, såvida det inte är en nödvändighet för att förklara Gates livsgärning.

Uppsatsen börjar med del 2 där forskning inom freds- och kvinnorörelsen presenteras. Den litteratur som är relevant är i första hand litteratur med speciell vikt vid litteratur som skriver om den kvinnliga fredsörelsen och även två masteruppsatser inom ekofeministiskt perspektiv är också intressanta. I del 3 diskuteras vilken metod som är tillämplig på framför allt det lokala källmaterialet från Kronobergsarkivet i Växjö och vilket källmaterial som har valts och hur det ska användas för att besvara frågeställningarna. I del 4 presenteras bakgrunden till undersökningen, Gates uppväxt, utbildning, äktenskap och flytten till Småland. En kort beskrivning av den svenska fredsörelsens uppkomst samt även en beskrivning av Gates medverkan i fredsörelsen på det

nationella planet ges i detta avsnitt. Själva den empiriska undersökningen, tillsammans med stiftelsen Fred med Jorden, behandlas i del 5 för att slutligen avslutas i del 6 med en sammanfattning. Förhoppningen är att uppsatsen ger en fördjupad bild av freds- och miljöaktivisten Gate.

2 Tidigare forskning

Freds rörelser generellt är ett delvis outforskat ämne inom svensk historisk forskning medan det främst är sociologer som har studerat freds rörelsen.⁴ Irene Anderssons avhandling ”*Kvinnor mot krig*” 2001, undertitel ”*Aktioner och nätverk för fred 1914-1940*”, utgör en bra grund för att förstå hur den kvinnliga freds rörelsen organiserades och varför kvinnorna gjorde egna fredsaktioner. På 1930-talet förekom mycket samarbete mellan kvinnoföreningar med syftet att skapa opinion i viktiga frågor. Kvinnorna skapade politik utifrån sina villkor och endast ett fåtal fanns i den politiska sfären. Det var viktigt med personliga kontakter och att ingå i nätverk. Som informella mötesplatser fungerade engagerade människors hem, restauranger, kaféer, tidningsredaktioner, kurser och skolor. I bokens sammanfattning finns följande text ”Min studie har visat att kvinnor använde sig av nätverk för att åstadkomma omfattande och politiska opinioner för fred. Varken freds rörelsen eller det politiska systemet hade rum för kvinnors agerande mot krig, när de mobiliserande argumenten handlade om medborgerliga rättigheter, politiskt och militärt utanförskap, och att som mödrar säga nej till våldet.”⁵

Avhandlingen *Lysistrates döttrar: Pionjärer och pedagoger i två kvinnliga fredsorganisationer (1898-1937)*⁶ beskriver noggrant bildandet av Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, IKFF. Ett gediget material, såväl tryckt som otryckt ligger till grund för avhandlingen och beskriver på ett intresseväckande sätt uppkomsten av freds rörelser, bland annat IKFF. Avhandlingen beskriver vilka frågor som prioriterades, vilka aktiviteter som gjordes men också möjligheten för alla medlemmar att göra sin röst hörd på alla sorters möten och årsmöten, vilket inte var så vanligt. Avhandlingen ger en värdefull bild av hur IKFF växte fram i Sverige och även vilka grupper av kvinnor som blev medlemmar. Av protokollen i Växjökretsen av IKFF kan man läsa om försäljningen av fredsblomman, vilket gav ett ekonomiskt tillskott till föreningens

---

⁴ Irene Andersson, 2001, *Kvinnor mot krig*, Malmö, sid. 18, sid. 20.

⁵ Irene Andersson, 2001, *Kvinnor mot krig*, Malmö, sid. 309.

⁶ Inga-Brita Melin, 1999, *Lysistrates döttrar: Pionjärer och pedagoger i två kvinnliga fredsorganisationer (1898-1937)*, sid 163-194. Umeå universitet.

hjälpverksamhet. I första raden i inledningen till denna uppsats beskrivs hur Gates hästar var prydda med just fredsblomman. Fredsblomman var en vit narciss (gemensamma namnet för påsk-och pingstliljor), 1946 kostade den 10 öre, priset höjdes 1951 till 25 öre.⁷

En masteruppsats i idéhistoria med titeln *Ekofeministiska perspektiv på kvinnor och miljö*, undertitel *Elin Wägners Väckarklocka och Charlotte Perkins Gilmans Herland analyserade ur ett ekofeministiskt perspektiv*, finns med som närliggande forskningsområde. I uppsatsen beskrivs hur Wägner genom sin vännina Gate kom i kontakt med Ehrenfried Pfeiffers bok om ekologiskt jordbruk, vilket visar att Gate redan tidigt hade kontakter inom miljörörelsen. I uppsatsen lyfter författaren fram Wägners bok *Väckarklocka*, i vilken Wägner utvecklar politiska idéer i miljöfrågor och detta låg nära Gates engagemang kring ekologiskt jordbruk. Intresseväckande är att forskningen i denna masteruppsats, knyter an till den livsgärning kring ekologiskt jordbruk, som Gate så tidigt satsade på.⁸

En annan masteruppsats, som tangerar forskningsområdet är Martina Lindgrens uppsats med titeln *Det kvinnliga medborgarskapet och jordfrågans lösning. En undersökning av Elisabeth Tamms artiklar utifrån ett ekofeministiskt perspektiv*.⁹ Uppsatsen är i ämnet litteraturvetenskap från Uppsala universitet. Elisabeth Tamm och Wägner ingick båda i den så kallade Fogelstadgruppen. Uppsatsens sammanfattning tar bl a upp Tamms åsikt att det var kvinnorna som skulle skapa fred på jorden och med jorden; att kvinnorna har ett stort ansvar i fredsfrågor och jordfrågan.¹⁰ Även Gate var med på Fogelstad och tog säkert intryck av diskussionerna som fördes där samtidigt som hon var en aktör med sin kunskap om ekologisk odling och jordbruksfrågor.

Boel Hackmans bok *om ELIN WÄGNER* utgör också ett underlag för uppsatsen främst för att boken levandegör både Wägners och Gates insatser för det ekologiska odlandet. Flera intresseväckande beskrivningar av hur Gate uppfattades i bygden när hon flyttade till Berg och

---

⁷ Göteborgs Universitet, kvinndata/portaler/fred/organisationer/pdf/fredsblomman.

⁸ Karlsson, Micael, 2018. *Ekofeministiska perspektiv på kvinnor och miljö: Elin Wägners Väckarklocka och Charlotte Perkins Gilmans Herland analyserade ur ett ekofeministiskt perspektiv*. Umeå Universitet.

⁹ Lindgren, Martina, 2014. *Det kvinnliga medborgarskapet och jordfrågans lösning. En undersökning av Elisabeth Tamms artiklar utifrån ett ekofeministiskt perspektiv*. Uppsala Universitet.

¹⁰ Lindgren, Martina, 2014. *Det kvinnliga medborgarskapet och jordfrågans lösning. En undersökning av Elisabeth Tamms artiklar utifrån ett ekofeministiskt perspektiv*. Uppsala Universitet.

gården Rösås, finns med i boken. Skildringar av hur Wägner och Gate träffades och resorna de tillsammans gjorde runtom i Europa, både på freds- och klimatkonferenser och besök hos likasinnade finns beskrivna.¹¹

Det finns mycket tidigare forskning på Wägner, Elisabeth Tamm, tidskriften *Tidevarvet*, på ekofeminism med mera men inga som haft Gate som sitt direkta forskningsprojekt. Gates insatser för freden och övrig verksamhet är mindre känt men hennes odlargärning är betydelsefull och fungerar som inspiratör för nutidens ekologiska rörelse genom stiftelsen Fred med Jorden. Någon forskning på de lokala fredsrörelserna i Växjö med omnejd har jag inte hittat trots idogt letande bland uppsatser och avhandlingar. Min förhoppning är att nedanstående metod och källmaterial ska kunna ge den kunskap som behövs för att syftet ska nås och att frågeställningarna ska kunna besvaras. Eftersom ingen forskning tidigare gjorts på Gate eller de lokala fredsrörelserna i Växjö, så finns det möjlighet framöver att utvidga forskningen på dessa två områden.

3 Metod och källmaterial

Metoden som används i uppsatsen är en kvalitativ metod med ett strategiskt urval av källmaterial. Förhoppningen är att den kvalitativa metoden ska ge ny kunskap, en ökad förståelse och insikt om de historiska processer som kan kopplas till syftet och frågeställningarna. Metoden är tillämplig på det källmaterial jag kommer att arbeta med. Som primärkällor när det gäller Gates engagemang, både i IKFF och i kommunpolitiken i Berg, så är IKFF:s material otryckta sammanträdesprotokoll och verksamhetsberättelser. Kommunpolitikerns material består av digitaliserade sammanträdesprotokoll från kommunalfullmäktiges sammanträden. Hembygdsföreningens *Bergskrönikan* finns inte digitaliserad, här finns således ytterligare material att, i ett senare skede, utforska kring Gates insats för hembygden.

Målet med den kvalitativa metoden är att få fram mer kunskap om Gate samt i något mindre omfattning, den lokala fredsrörelsen IKFF i Växjö. Sekundärmaterialen består av Elin Wägner-sällskapets skriftserie nr 1 (1990) *Jorden är grunden*, nr 9 (1998) *Flory Gate 1904-1998* och nr 19 (2008) *Mödrar, fäder och amasoner på Elin Wagners väg mot väckarklocka*. Elin Wägner-sällskapets hemsida, bland annat med sammanfattningar av de årliga höstseminarierna samt

---

¹¹ Hackman, Boel, 2005. *om ELIN WÄGNER*.

medlemsbladet *Bergsluft*¹² är en källa. Göteborgs Universitet och KvinnSam, där arkivförteckningar från Gates samling finns visar en mängd intressant källmaterial. Insikten finns att det är en begränsad del av primär- och sekundärkällor som undersöks men förhoppningen är ändå att uppsatsen kan ge en bild av Gates livsgärning.

För kvalitativa studier leder analysmetoderna till tolkningar som redovisas på ett sådant sätt att läsaren kan förhålla sig till dem. Läsaren ska kunna följa resonemanget i uppsatsen och ta ställning till resultaten.¹³ I boken *Historiska undersökningar. Grunder i historisk teori, metod och framställningssätt*, är kapitlet om källmaterial och källkritik väsentligt för att förstå hur man ska se och tänka om källmaterialet. Kapitlet tar också upp aspekten att det är farligt att okritiskt tro att man ska få en fullständig bild av det man vill undersöka genom källorna.¹⁴

Någon komparativ eller kvantitativ metod är inte aktuell i undersökningen utan den kvalitativa metoden får gälla och jag bedömer att källmaterialet ska ge ett tillräckligt säkert forskningsresultat.

Metoden när det gäller den lokala fredsrörelsen IKFF är en kvalitativ metod. Källmaterialet ger en intressant inblick i organisationens verksamhet och vad som var betydelsefullt för medlemmarna. Det undersökta materialet visar på den lokala fredsrörelsen engagemang och Gates medverkan i den.

Kronobergsarkivets källmaterial utgör en guldgruva när det gäller otryckt material av olika fredsrörelser i Växjö. Material i form av årsmötes- och sammanträdesprotokoll, verksamhetsberättelser, ekonomiska redogörelser, korrespondens, handskrivna medlemsförteckningar, finns i väl uppmärkta arkivkartonger och väl identifierbara handlingar vilket gör den empiriska undersökningen utvecklande för fortsatta studier. Materialet vittnar om en engagerad fredsrörelse och materialet ger en bild av vad som var viktigt för medlemmarna i de lokala fredsorganisationerna.

Jag är medveten om att de primärkällor på Kronobergsarkivet som jag bearbetat, utgör en del av ett betydligt större material, vilket i framtiden kan utgöra underlag för ytterligare forskning.

---

¹² Elin Wägner-sällskapets hemsida/Bergsluft.

¹³ Lindblad, Inga-Britt, *Uppsatsarbete: en kreativ process*, 1 uppl., Studentlitteratur Lund 1998, sid 24.

¹⁴ Florén, Anders & Ågren, Henrik, *Historiska undersökningar. Grunder i historisk teori, metod och framställningssätt*, Studentlitteratur Lund 2006, andra upplagan, sid 71.

3.1 Val av källor och källkritik - Gate

Källmaterialet när det gäller Gate kommer att vara dels tryckt material men även otryckt material. Det tryckta materialet finns på KvinnSam om Gate, Elin Wägner-sällskapets ovan nämnda skriftserier. I boken *Kvinnor mot krig*, 2001, av Irene Andersson, finns text och hänvisningar till Gates insatser som fredsaktivist.

Inför Gates 90-årsdag den 24 mars 1994, finns en intervju gjord av journalisten Monnica Söderberg.¹⁵ Hemsidan för Stiftelsen Fred med Jordan används också i undersökningen.¹⁶

Otryckta källor när det gäller Gates liv och insats som politiker i Bergs kommun är kommunprotokoll från Bergs kommun åren 1940-1951 då Gate var ledamot/suppleant, dels i olika nämnder och från 1943 ledamot i kommunalfullmäktige. Protokollen innehåller datum för sammanträdet, vilka som är närvarande respektive frånvarande och vilket förhinder som är anmält. Exempel på ärenden som behandlas är val av representanter till olika nämnder, arvoden som ska utgå, skolfrågor, skolskjutsar, fattigvårdsärenden, begäran om bidrag till olika ändamål. De otryckta källorna finns på Kulturarvs-centrum i Växjö. Medlemsbladet *Bergsluft*, utgivare Elin Wägner-sällskapet, är ytterligare en källa. Det är dock en begränsad del av Gates liv som undersökts genom ovanstående källmaterial.

Reliabiliteten, dvs tillförlitligheten och äktheten, hos de otryckta källor som kommer att användas, är goda utifrån att det är underskrivna protokoll, verksamhetsberättelser mm. Jag bedömer också att de är representativa för undersökningen. Proveniensprincipen anses uppfylld då protokollen från Växjökretsen av IKFF och Bergs kommun har hållits samman hos samma arkivbildare och numera finns hos Kronobergsarkivet i Växjö.

Några tendentiösa, dvs tillrättalagda, källor har jag inte hittat vid studierna av källmaterialet. Minnesskriften Flory Gate 1904-1998 och dödsrunan i samband med dödsfallet är båda hyllande texter enligt sed. Närhetsprincipen anser jag uppfylld då källmaterialet inte har passerat några mellanhänder. Jag bedömer att källmaterialet är en bra grund för den empiriska undersökningen.

---

¹⁵ Elin Wägner-sällskapets hemsida/Flory Gate.

¹⁶ Fred med Jordens hemsida.

3.2 Val av källor och källkritik - lokala fredsrörelsen av Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, (IKFF) i Växjö

Källmaterial till den lokala fredsrörelsen i Växjö kommer att vara material från Kronobergsarkivet i Växjö. Det finns material från Växjö fredskommitté, verksamhets- och revisionsberättelser, Växjökampanjen för fred, protokoll med bilagor och Växjökretsen av IKFF (internationella kvinnoförbundet för fred och frihet) protokoll med bilagor, kallelser till möten. Efter en översiktlig genomgång av ovanstående källmaterial inser jag att det omfattande materialet kan lämpa sig för fortsatta studier om de olika lokala fredsrörelserna i Växjö. Fokus kommer att vara på IKFF:s källmaterial åren 1940-1950 och Gates roll som medlem i den lokala kretsen av IKFF under åren 1941 till 1944, även något protokoll från 1950 är aktuellt.¹⁷

Källorna för IKFF är representativa, dvs tillförlitliga, från 1935 och framåt, med handskrivna protokoll i slitna svarta dagböcker med underskrivna sammanträdes- och årsmötesprotokoll, ekonomiska redogörelser och verksamhetsberättelser. Protokollen är daterade med mötesdatum, vilka som är närvarande och frånvarande, vilka frågor som behandlas, t ex vem eller vilka som ska representera den lokala fredsrörelsen vid årsmöte i Stockholm. Försäljningen av hur många fredsblommor som sålts och vad det har inbringat i pengar finns redovisat liksom ämnen för studiecirkel. Medlemsförteckning med namn finns med i verksamhetsberättelsen för respektive år. I uppsatsen kommer jag att koncentrera mig främst på protokollen från sammanträden, verksamhetsberättelser och årsmötesprotokoll som berättar om Gates medverkan.

4 Bakgrund

4.1 Uppväxt, utbildning, äktenskap

Hilda Florence (Flory) Margaret Gate, född 26 mars 1904 och död 5 januari 1998, blev drygt 93 år. Hon var dotter till James Keiller, industriman, civilingenjör, kabinettskammarherre och kung Gustav V:s bästa vän. Modern hette Alice Lyon, med titel Statsfru. Familjen Keiller kom från Skottland men utvandrade till Göteborg på 1840-talet. Familjen var välbärgad, bl a startade Gates farfar det som senare blev Götaverken. Gate kom att växa upp i en högborgerlig miljö som även innebar kontakter med hovet. Hon var en societetsflicka som vantrivdes med sällskapsliv och vid 19 års ålder vägrade att låta sig presenteras vid hovet.¹⁸ Gate funderade som suttonåring på att bli

---

¹⁷ Svenskt riksarkiv 1265-1.

¹⁸ Elin Wägner-sällskapets skriftserie nr 9, Flory Gate 1904-1998, sid 4.

ingenjör eller läkare men som flicka skulle hon gå på hushållskola. Men hon kunde teckna och det blev så småningom konststudier i Paris. Hon hade lärt sig om jordbruk genom att arbeta på faderns gård på Särö. Hon sökte sig efter hemkomsten från Paris till Orrefors glasbruk i Småland för att utbilda sig till gravör och formgivare. 1929 gifte hon sig med den 20 år äldre glaskonstnären Simon Gate (1883-1945), dock ett olyckligt äktenskap och skilsmässan gick igenom 1938. Hon köpte gården Rösås i Lädja by i Bergs socken i Kronobergs län och flyttade dit 1939 med sina två barn, en son född 1930 och en dotter född 1932, för att bedriva jordbruk. Hon hade träffat Wägner några år tidigare på Orrefors glasbruk och de utvecklade en djup vänskap som byggde på gemensamma intressen.¹⁹ Gate var en berest person, förutom resor runtom i Europa hade hon även besökt Japan och Indien, om dessa senare resor berättar Gate för Elisabet Hermodsson, vid ett av Hermodssons besök på gården Rösås. Gate beskrev vad hon sett på dessa resor.²⁰

Gården Rösås i byn Lädja, i dåvarande Bergs kommun, blev den centrala mittpunkten i Gates liv och bildade bakgrund till hennes engagemang för jorden och ekologiskt jordbruk. Berg ligger ca tre mil norr om Växjö, i en kuperad och skogrik vacker bygd. Det var i denna trakt som Gate bosatte sig, inte långt från Elin Wägners hem, Lilla Björka i Berg.

I detta avsnitt har Gates bakgrund skildrats tillsammans med mötet med Wägner och flytten till gården i Lädja, alltsammans betydelsefullt för Gate.

4.2 Fredsrörelsens framväxt i Sverige

Den äldsta fredsrörelsen är Internationella Kvinnoförbundet för fred och frihet, (IKFF). På deras hemsida finns följande information kring rörelsens historia. Den började i Haag 1915 då 1136 kvinnor samlades både från stridande och neutrala länder, allt för att protestera mot kriget. Då som nu var syftet med IKFF att skapa en plattform där kvinnor kunde arbeta för fred och frihet. Detta genom att hävda kvinnors rätt och skyldighet att delta i beslutsfattandet kring alla aspekter av fred och säkerhet. IKFF i Sverige bildades officiellt 1919 och ett antal lokalkretsar på sju orter i landet, varav Växjö var en sådan lokalkrets. Kretsen var verksam 1935-1967 och startades upp igen 1983 och är aktiv sedan dess.²¹

---

¹⁹ Kvinnsam, svenskt kvinnobiografiskt lexikon (artikel av Irene Andersson).

²⁰ Elin Wägner-sällskapets skriftserie nr 9, Flory Gate 1904-1998, sid 28.

²¹ Göteborgs Universitet/kvinn/handskrifter/B36.

4.3 Gates medverkan i fredsrörelsen

Wägner blev en ögonöppnare för Gate när det gällde freds- och kvinnofrågor. Det inhemska engagemanget i fredsrörelsen finns dokumenterat redan den 3 november 1934 då Gate var en av talarna i Kvinnornas Uppbåd. Vid opinionsmötet Ned med vapnen den 1 september 1935 var Gate med och valdes vid det konstituerande mötet in i tredje utskottet som skulle arbeta med fredsupplysning bland både lärare och elever. Den 2-8 september 1935 ingick hon i Genève-delegationen, och poängterade hon, resan gjordes på egen bekostnad. Ett foto på tre fredskvinnor på Helsingfors salutorg visar Gate tillsammans med Wägner och en annan kvinna den 30 april 1934.²² Gate medverkade i Kvinnornas vapenlösa uppror mot kriget, sprickor fanns i organisationen, men Gate var en av de lojala idébärarna tillsammans med de unga kvinnorna Ulla Alm och Barbro Alving. Gate var aktiv under protesterna mot luftskyddsövning 1938. I brevväxling framkommer att hon var väl insatt i luftskyddslagens bestämmelser, hon hade bl a hållit en sommarkurs på Fogelstadskolan över ämnet civilskydd i fredstid. Gate var också en av undertecknarna i en annons om motstånd mot luftskyddsövning. I samband med IKFF:s centrala aktion kring luftskyddsövning talade Gate mot gasskydd för cirka 300 åhörare i Orrefors, sin gamla arbets- och bostadsort.²³

Avsnittet om Gates medverkan i fredsrörelsen innehåller beskrivning av medverkan både i nationella och internationella fredskonferenser samt kommittéarbete. Lojaliteten för fredsaktioner såväl som för Wägners idéer var en central punkt i Gates arbete.

5. Empirisk huvudundersökning

5.1 Elin Wägners roll i Gates liv

Vänskapen med Wägner inleddes 1933 och tillsammans gjorde de båda väninnorna resor runtom i Europa, till Sovjetunionen 1934, till internationella kvinnokonferenser i Salzburg 1936 och till Bratislava 1937. Wägner introducerade även Gate i Fogelstadgruppen. Fogelstadgruppen bestod av Elin Wägner, Elisabet Tamm, ägare till godset Fogelstad i Södermanland, Ada Nilsson, Honorine Hermelin och Kerstin Hesselgren, som startade Kvinnliga Medborgarskolan där. Samtliga kvinnor var förgrundsfigurer inom svensk feminism.

När Gate uppförde en ny mangårdsbyggnad på Rösås, inredde hon två rum på ovanvåningen till Wägner, ett sovrum och ett arbetsrum. I en arbetsbok beskriver Wägner ankomsten till Rösås och sina två rum ”När jag kom upp fann jag ett sovrum med blå väggar och en fin järnsäng ordnat för

²² Göteborgs Universitet/kvinn/portaler/fred/databas/id 816.

²³ Irene Andersson, *Kvinnor mot krig*, Malmö, 2001, s. 265.

mig. Hörnrummet i norr och väster får jag ha till arbetsrum. Det är grått med blå fördragsgardiner. Ett härligt rum .... lång skogshorisont bakom vilken man anar nya horisonter. Och tusen små tecken på omtanke.”²⁴ Två år senare skriver hon: ”Jag vet förresten inte vad jag skulle tagit mig till utan denna ömma och förnuftiga dotter som jag fick fullväxt till skänks för tio år sedan.”²⁵

Vintertid bodde Wägner hos Gate på Rösås eftersom det var kallt och besvärligt i hennes eget hem Lilla Björka. För Wägner blev Gate en viktig person med ett stimulerande intellekt och blev ett stort personligt stöd, handgripligt såväl som praktiskt.²⁶ Gate skrev rent manuskript, hon var chaufför på deras studieresor runt om i Småland och när det blev bensinransonering under andra världskriget så köptes en tandemcykel. Bilder finns på dessa två med Gate som cyklade främst och styrde och Wägner därbakom. Det sägs att Wägner inte kunde cykla, därav cyklandet på en tandemcykel, vilken sedermera skänktes till hembygdsgården i Berg. För Gate blev mötet med Wägner en avgörande vändpunkt eftersom hon hade brutit upp från äktenskapet och sökte ett nytt sätt att leva. I brev till Gate skriver Wägner som hälsning ”So long lilla påläggskalv. Kossan.”²⁷ Man kan tolka detta som att Wägner såg en arvtagare i Gate för sina idéer. Wägner blev sjuk i cancer och vårdades på Rösås under sin sjukdomstid och avslutade sina dagar där i januari 1949.

Elin Wägner-sällskapet bildades i januari 1990 av en samling entusiaster som tyckte det var dags att bilda ett sällskap som skulle kunna bidra till att Wägners tankar och litterära verk levde vidare. Till vice ordförande utsågs Gate och beskrevs som pensionerad ekologisk jordbrukare i Rösås och Wägners vän under många år.²⁸ ”Till ständig hedersledamot i styrelsen beslöt årsmötet att utse Flory Gate.” Elin Wägner-sällskapet gav Gate denna hedersbetygelse 1992.²⁹

Detta avsnitt skildrar vänskapen mellan Wägner och Gate och den stora påverkan de hade på varandras liv från 1933. Gate blev engagerad både i kvinno- och fredsrörelsen, reste tillsammans med Wägner och blev en inspiratör i Wägners författarskap kring miljön.

---

²⁴ Isaksson, Ulla & Erik Hjalmar Linder., Elin Wägner, en biografi.

²⁵ Boel Hackman, om *ELIN WÄGNER*, sid. 233.

²⁶ Boel Hackman om *ELIN WÄGNER*, sid 176-177.

²⁷ Ibid., sid 179.

²⁸ Elin Wägner-sällskapets hemsida/Bergsluft nr 1.

²⁹ Elin Wägner-sällskapets hemsida/Bergsluft nr 7.

5.2 Medverkan i den lokala kretsen av freds rörelsen IKFF i Växjö

Den lokala kretsen av IKFF i Växjö bildades 1935 och var verksam fram till 1967, med ett medlemsantal på ca 40 medlemmar. På mitten av 60-talet hade medlemsantalet sjunkit till 20 och vid nedläggningen fanns 15 medlemmar kvar. 1983 startades den igen och har varit verksam sedan dess. I arkivförteckning över KvinnSam vid Göteborgs Universitet finns brev från Växjö IKFF, där man ber om tillstånd att få behålla inlånat material med beteckningen Arkiv för IKFF B 36 A II:9 Protokoll och handlingar Växjö 1935-67. Citat av brevet ”Då dessa handlingar är av stort intresse för oss i Växjö kretsen anhåller vi om att de deponeras hos Kronobergsarkivet för folkrörelse och lokal historia i Växjö.”³⁰ Detta är materialet som utforskats i uppsatsen.

Vid genomgång av ovanstående källmaterial finns Gates namn i samband med årsmötesprotokoll den 13 mars 1941. Gate finns med som styrelsemedlem samt att hon i samma protokoll utses till ombud vid förbundets årsmöte i Stockholm den 21-22 mars. I maj 1941 finns följande notering ”§ 4 Beslöts att börja höstens arbete med en studiecirkel i fredsproblem med fru Flory Gate som ledare och med motto: ”Passivt motstånd.”

Protokoll från 1942: ”Studiecirkel med 20-tal deltagare med fru Flory Gate som ledare - Elin Wagners väckarklocka.” I protokoll fört vid årsmöte med Växjö kretsen av Fred och Frihet 3 mars 1943 väljs Gate som övrig ledamot i styrelsen och till årsmötet i Stockholm den 27-28 mars 1943 valdes hon till suppleant. I protokollet finns följande mening ”Tacksamheten för fru Gates osjälviska insatser i cirkelarbetet har varit stor.” Årsberättelsen innehåller följande ”Det inre motståndet pågår f.n. med 12 deltagare. Ledare är fru Flory Gate.”

Från 1944 saknas Gate i styrelsen, förmodligen beror det på hennes engagemang i kommunpolitiken i Berg.

I detta avsnitt beskrivs Gates insatser i freds rörelsen i Växjö, både som styrelseledamot och att Gate var aktiv i cirkelverksamheten i olika ämnen. Genom sina kontakter och insats på nationell nivå var Gate säkert en kunnig cirkelledare.

5.3 Livet i Berg

5.3.1 Kommunpolitiken

Protokollen från kommunalfullmäktige i kommunen Berg utgör underlaget för att undersöka Gates medverkan i det lokala politiska arbetet. Genomgång har gjorts av de digitaliserade protokollen från

---

³⁰ Göteborgs Universitet, kvinn/handskrifter/B36.

kommunalfullmäktige i Berg för tiden 1940 t o m 1947. Första gången som Gate engagerar sig, enligt protokollen, är i ett protokoll, daterat 21 december 1940, som ledamot i inkomst- och förmögenhetstaxeringsnämnden och som suppleant i inkvarteringsnämnden. Detta upprepas även i senare protokoll för nästkommande år och samma nämnder. I de följande protokollen kan man utläsa att hon var engagerad i skolfrågor, bl a att hon på uppdrag av föräldraföreningen på Lädja skola, är en av undertecknarna till att det behövs en ny lärosal i Lädja skola. I ett protokoll från 24 januari 1943 framgår att Gate vid kommunalfullmäktigevalet den 20 september 1942 hade fått tillräckligt med röster vilket gjorde att hon satt på eget mandat i kommunalfullmäktige för en 4-årsperiod. Ingen partipolitisk beteckning anges. Då Wägner ställde upp på en opolitisk lista när hon valdes in och kan man tänka att Gate gjorde på samma sätt. I det fortsatta engagemanget för sin hembygd finns uppgift om att Gate blir sammankallande för utredning om förvärv av fastigheten Kyrketorp för utökning av skolan i Berg. Gate yrkade bifall till ett anslag till Smålands Blåbandsförbund men fullmäktige beslutade avslå yrkandet. Gate blir mer involverad i den kommunala politiken och hon blir invald förutom tidigare nämnder även som ledamot i fattigvårdsstyrelsen som suppleant för Wägner, samt i skolstyrelsen på en 4-årsperiod samt särskilda inkvarteringsnämnden. I protokoll 18 december 1944 utses Gate som en av fem ledamöter i en civilförsvarsnämnd, t o m 1948. Senare under 1945 gäller det rikets indelning i borgerliga primärkommuner och två ombud ska föra kommunens talan på möte i Växjö, Gate är ett av dessa ombud. Under 1946 är hon bl a med i kommittén för köp av ett tomtområde för Lädja skola.³¹

Av protokollen är det svårt att utläsa om Gate kunde driva några frågor kring miljö- eller fredsfrågor, möjligtvis kan valet att vara med i civilförsvarsnämnd ses som en ingång på fredsfrågan. Vid läsning av protokollen framgår att ekonomiska frågor dominerade kommunalfullmäktige liksom fattigvårdsärenden. Gates engagemang finns för hembygden och de lokala frågor som behandlas på möten. Gate måste ha haft ett stort förtroende hos medborgarna i kommunen. Samtidigt var hon säkert vältalig bl a utifrån att hon fick uppdraget att föra kommunens talan kring en eventuell ny kommunindelning.

5.3.2 Hembygdsföreningen

Wägners stora engagemang för hembygden i Berg, ledde till att hon tog initiativ till bildandet av Bergs Hembygdsförening. Wägner ansåg att föreningens huvuduppgift var att engagera sig i bygdens liv, invånarna, natur och kultur och inte i insamlande av gamla saker. 1941 tillsattes en

---

³¹ Lokalhistoria/ Kronoberg/Växjö/Berg/protokoll 19400101-19511231.

kommitté för att bilda föreningen, vilket gjordes i maj 1943. I kommittén ingick förutom Wägner även Gate, som deltog mycket aktivt i arbetet inför bildandet. Gate ingick de första tio åren som styrelseledamot och illustrerade under samma tid *Bergskrönikan*, en hembygdsbok som fortfarande ges ut årligen och som Wägner var initiativtagare till.³² Gate startade också Lädja väveri, åren 1950-55, beställare var Elsa Gullberg, känd textilformgivare i Stockholm. Gate var artikelförfattare i *Bergskrönikan* med sju artiklar, artiklar som Häxornas natt, ett vårtal hon höll valborgsmässoafton 1979 i Lamnhults hembygdspark, en artikel om sjöräddning (1984) och en artikel om Lädja väveri (1988).³³

5.4 Pionjär i miljörorelsen

Gate berättar i en artikel i *Smålandsposten*, i samband med sin 90-årsdag (1994), att hon redan på 1910-talet gjorde sin första bekantskap med jordbruket, då hon följde sin fars rättare som en liten hund. Hon deltog i de flesta sysslorna på gården och fick bl a följa med till Kungsbacka för att sälja smågrisar medan rättaren tog sig ett glas på krogen. Gate hade också varit på kurs på Fogelstad, den kvinnliga Medborgarskolan där jordfrågor alltid var aktuella. Efterhand fördjupades kunskaperna om jordbruk och genom resor tillsammans med Wägner runt Europa på freds- och kvinno-konferenser. Ett avgörande möte kom 1937 när hon mötte den schweiziska bondkvinnan Mina Hofstetter. Som Gate uttrycker det i artikeln ”Det var mitt första möte med en människa som totalt rättade sig efter jordbruk i samklang med naturen.” Mina Hofstetter bedrev jordbruk enligt avancerade ekologiska principer. Enligt Mina skulle jorden aldrig ligga bar, utsatt för sol, vind och regn. Vissnad växtlighet skulle i stället förmultna på jorden eller i kompost och genom ny humusbildning trygga jordens fortsatta fruktbarhet. För Gate kom Mina att ge den stora upplevelsen av ”jorden”. Gate menar att hon och Wägner redan före mötet med Mina Hofstetter var väl förtrogna med liknande odlingstankar.³⁴ Allt detta gjorde att Gate köpte gården Rösås med 10 hektar odlad jord, 3 hektar mosse och 70 tunnland skog. Gården var till en början utarrenderad men efter något år kunde hon själv sätta spaden i jorden tillsammans med två kunniga och arbetsamma drängar. Av en duktig skogvaktare lärde hon sig avverka rätt träd, ett mångsidigt bestånd är viktigt, fick hon veta. Skogvaktaren tittade på trädkronorna, hade det inte någon chans att växa skulle det gallras bort. Enbuskar sparades för rådjur och hare, små vattensamlingar för orrhönornas ungar och

---

³² Bergs Hembygdsförening/Lilla Björka.

³³ Bergs hembygdsförening, *Bergskrönikan* årgång 1988.

³⁴ Elin Wägner-sällskapets skriftserie nr 9, *Flory Gate 1904-1998*, sid 19.

djuren trivdes bra med denna skogsvård. En författare som berörde både Wägner och Gate djupt var engelsmannen Albert Howard, vars bok *An Agricultural Testament*, de kunde låna under några korta veckor. Detta innebar att de översatte och skrev av delar av boken för hand. Direkt efter kriget beställde Wägner boken och kunde ge Gate ett exemplar 1946. Gate reste också till England för att lära sig om komposteringens stora betydelse, bekräftad av Friend Sykes, som gick i Howards fotspår. Tidigare hade Gate fått en skrift med titeln *Die Fruchtbarkeit der Erde* (1938), översatt Jordens bördighet, av Ehrenfried Pfeiffer. Från den tiden var Gate en av Wagners idéleverantörer i vad som numera kallas miljödebatt och ekologi.³⁵ Gate var noga med att poängtera att en humusrik mylla är förutsättningen och medför att komposteringen är livsviktig för jordbruket. Ett skäl för henne att inte använda konstgödsling är att den är direkt bakterievidrig och försenar förmultning och humusbildning.³⁶

Lena Trojers minnesartikel över Gate ger en bild av en kvinna, som var mycket kunnig i hur ekologisk odling skulle bedrivas och utan ”påaskiten”, som hon benämnde konstgödseln. Trojer beskriver Gate på följande sätt ”Om Flory Gate valt att använda det tryckta ordet som uttrycksform, hade hon fyllt många böcker med för oss viktiga tankar. Det hon vill förmedla visar hon på andra sätt. Hela hennes väsen utstrålar en stor lojalitet mot allt levande, men också en stor vrede mot orättvisor, kortsiktiga ekonomiska krafter, som förstör naturens och människornas hälsa och livsvillkor.”³⁷ Gate hade även beskrivit sig som en feministisk jordbrukare och betonat den ekonomiska självständigheten som oerhört viktig för kvinnor.

Hur uppfattades Gate från början? Både Wägner och Gate, dessa borgerliga kvinnor, uppfattades med viss skepsis utifrån sina bakåtsträvande idéer. Gate var en främmande fågel när hon bosatte sig på Rösås, som använde naturgödsel och kompost när hon odlade, men vad visste hon om lantbruk och böndernas sociala verklighet där ekonomiska fördelar i och med nya redskap och metoder var viktiga för att förbättra deras livsvillkor? Både Gate och Wägner blev utbuade vid ett möte med traktens bönder när de båda kvinnorna talade om att man inte skulle köra med traktorer på jorden eftersom jorden då förstördes. Hennes stora insats som miljöpionjär på gården Rösås är en intressant verksamhet att följa, att vara pionjär och bli misstrodd men på ålderns höst få uppskattning i form av olika priser, medverkan i konsumentprogram i radio och TV bevisade detta.

---

³⁵ Ibid., sid. 6.

³⁶ Ibid., sid. 21-22.

³⁷ Ibid., sid 17.

Landstinget i Kronoberg utsåg 1994 Gate till kulturpristagare med motiveringen ”hennes gärning som tidig miljömedveten odlare.” I *Bergsluft* nr 14 finns hennes tacktal från denna utmärkelse, nedanstående är en del av tacktalet:

”Det är en snart 50-årig strävan som ligger bakom denna utmärkelse. Mina tankar och handlingar bemöttes på den tiden med fullständigt avståndstagande. Det var ju omöjligt att förstå en person som t.ex. avböjde användningen av konstgödsel som varje jordbruksrådgivare talade för. ”Påsaskiten” var lätthanterlig och ökade påtagligt skördarna. Men jag såg det som ett dopingpreparat som endast kortvarigt tvingar jorden till ökade prestationer.”³⁸

I detta avsnitt har vi sett hur Gate tidigt använde sig av ekologisk odling i linje med ekosofins metoder. Gate var hängiven sitt kall som ekologisk odlare och fortsatte på den inslagna vägen trots motstånd från omgivningen.

5.5 Stiftelsen Fred med Jorden

Som ingång till forskningen kring stiftelsen Fred med Jorden fanns 2013 en aktuell utställning på Göteborgs Centralbibliotek från den 8 mars - 30 maj med titeln ”Fred med jorden-Kvinnor och miljö.” Flory Gate, Elin Wägner, Elisabeth Tamm och Nina Hofletter-Lehner var några av de kvinnor som redan i början av 1900-talet uppmärksammade miljöfrågor ur ett genusperspektiv. Utställningen ”Fred med jorden-Kvinnor och miljö” lyfter miljöfrågor utifrån ett genusperspektiv och visar ett urval böcker, tidskrifter och handskriftsmaterial från dåtidens kvinnor till nutidens Vandana Shiva.”³⁹ Intressant att dessa kvinnor från svunnen tid bildade stommen i utställningen.

Bakgrunden till grundandet av stiftelsen Fred med Jorden var att Gate 1982 fick arva en summa pengar efter en kusin. Av författaren Elisabeth Hermodsson fick Gate rådet att starta en stiftelse i sitt eget namn. Hon ville ge fonden Wägners namn men övertalades av Elisabeth Hermodsson att bilda fonden i sitt eget namn. Som Hermodsson beskriver det så fordrades det hela hennes

---

³⁸ Elin Wägner-sällskapet/Bergsluft nr 14.

³⁹ Göteborgs Universitet/aktuellt/id 1579.

övertalningsförmåga att få Gate att inse att det var Gates egen ovanliga gärning som biologisk odlare och egensinnig tänkare, som skulle inspirera till efterföljd.⁴⁰

Sedan 1984 delas årligen ut stipendier till:

i första hand kvinnor, som vårdar sig om modernäringen genom att yrkesmässigt driva jordbruk eller handelsträdgård enligt metoder, som bygger på kunskap om och tillit till jordens egen förmåga att förse en odling med nödvändiga växtnäringsämnen, där dess mikrobiologiska liv tillföres vad det behöver för en allsidig utveckling, samt att stödja forskning inom detta område.⁴¹

C:a 100 000 kr/år delas ut till 5-6 personer som delar på summan. På stiftelsens hemsida finns stipendiaternas föreläsningar samlade. Tack vare fonden fick Gate kontakt med nya generationer som delade hennes engagemang för ekologiskt odlande och på detta viset lever hennes livsverk vidare. Från Elin Wägner-sällskapets hösthelg på S:t Sigfrids folkhögskola i september 1990 finns följande anteckning från Ulf Hellzenius, som ger en beskrivning av Gate.

Flory Gates lågmälda men laddade betraktelse över det ekologiska jordbruket blir till en grandios avslutning på den fullspäckade dagen. Ömt och kärleksfullt liksom smeker hon ödmjukt myllan med sina ord, sina insikter sprungna ur ett långt liv och ett stort naturinseende. Sin livserfarenhet.⁴²

6. Sammanfattning

Syftet med undersökningen var att få en bild av Gate och hennes insatser som fredsaktivist och miljöpionjär. Undersökningen tar fram Gates livsgärning inom freds- och miljöarbete, ekologiskt jordbruk och ekologiskt tänkande. Med Bergs hembygdsförening, start av Lädja väveri, grundandet av Elin Wägner-sällskapet inser man att Gate var en mångsidig och kunnig kvinna och som även hade ekonomiska resurser till sina åtaganden.

Med sitt engagemang för freden, lokalt, nationellt och internationellt, var Gate en kraft att räkna med. De kretsar hon ingick i, bl a med Fogelstadgruppen, Wägner, Barbro Alving med flera,

---

⁴⁰ Fred med Jordens hemsida.

⁴¹ Fred med Jordens hemsida.

⁴² Elin Wägner-sällskapets hemsida/höstseminarier 1990.

förstärker bilden av en kvinna som med intellektuell kapacitet kunde göra sin röst hörd i olika sammanhang. Gate fick som medhjälpare och inspiratör påverkan på Wagners författarskap. Gate kombinerade lojalitet för människorna genom sitt fredsenagemang, lojalitet för kvinnors rättigheter och möjligheter genom engagemanget i kvinnorörelsen och lojalitet med jorden genom sitt ekologiska jordbruk och miljöstiftelsen Fred med Jorden.

Mer källmaterial finns hos Göteborgs universitet, kommunarkivet samt hos hembygdsföreningen, vilket gör att mer forskning om Gate känns möjlig. En fördjupning om Gates roll i kvinno- och fredsrörelsen utifrån klasstillhörighet och genusperspektiv vore en inkörsport för vidare forskning.

Som avslutning följer en återkoppling till uppsatsens frågeställningar.

Hur såg Gates insats ut inom den lokala kretsen av IKFF i Växjö?

Förutom tidigare redovisade uppgifter kring Gates engagemang finns även så sent som 1949 och 1950, bland annat årsberättelsen 1950 beskriver under punkten Övrig verksamhet att man haft en studiecirkel kring "Väckarklocka" och att den sista av fem sammankomster var i form av utfärd till Gates gård i Lädja, dit hela cirkeln var inbjuden. Årsberättelsen beskriver att det var en oförglömlig avslutning på en mycket uppskattad serie sammankomster. Även under 1949 hade Gate varit cirkelledare för IKFF och för "Väckarklocka". Ovanstående tillsammans med tidigare beskrivet engagemang för freden visar att Gate var en kraft att räkna med i den lokala kretsen, först som styrelsemedlem, enligt tidigare källmaterial och även under åren 1949 och 1950 som cirkelledare och då med temat Wagners Väckarklocka. En viss förskjutning sker alltså från de tidigare studiecirkelarna kring fredsfrågor till miljöfrågor. Andra världskriget var avslutat, vilket också kan ses som en förklaring till aktuella ämnen för studiecirkelarna.

Hur uppstod Gates miljöengagemang?

Genom bakgrundsbeskrivningen av Gate, där hon tidigt intresserar sig och även får delta i familjens jordbruk, får hon en tidig inblick i hur det är att följa naturens gång och hur jorden påverkas av hur den brukas. Gate följer sedan med Wagner runt om i Europa och även till mer avlägsna länder som Japan och Indien. Framför allt när Gate första gången möter Mina Hofstetter, är det som hon möter en kvinna med de tankar kring arbetet med jorden som får Gate att helhjärtat anamma Hofstetters idéer. Köpet av gården Rösås gör att Gate kan ägna sig helhjärtat åt det ekologiska jordbruket och

skogsbruk tillsammans med duktiga medhjälpare. Även om bygdens befolkning såg på hennes idéer med stor skepsis, så visade hon med sina ekologiska metoder att hennes skördar blev väl så stora som de som använde konstgödsel. Utöver att metodiskt ägna sig åt jorden låg bygden i Lädja och Berg henne varmt om hjärtat vilket gjorde att hon var, tillsammans med Wägner, drivande kraft bakom bildandet av Bergs hembygdsförening. Gate startade ett väveri i Lädja, allt för att få kvinnorna att stanna kvar i byn och kunna försörja sig. Det nära samarbetet med Wägner, bl a i arbetet med boken *Väckarklocka*, gav inspiration för dem båda att försöka få acceptans för vart världen var på väg om man inte aktivt satsade på miljön. Industrisamhället var i ett läge då det var lönlöst att nå ut med åsikter om varsamhet med jorden och vård av miljön. Just debattboken *Väckarklocka*, (1941), kan rubriceras som ekofeministisk, långt innan begreppet fanns. I boken *Tusen år i Småland*, (1939), är en bok i samma anda kring miljö. Material till boken fann Wägner genom att genomkorsa landskapet på cykel med sin vän Gate.⁴³ Att Gate på ålderns höst får uppleva att hennes engagemang för miljön, får bära frukt i form av kulturpris, medverkan i konsumentprogram i radio samt i tv och att hon blir en uppskattad föreläsare bl a på Elin Wägner-sällskapets seminarier.

Vilken var bakgrunden till inrättandet av stiftelsen "Fred med Jorden"?

Ett arv möjliggjorde för Gate att bilda stiftelsen Fred med Jorden 1982. Enligt stiftelsens stadgar ges stipendier till de som yrkesmässigt driver jordbruk eller handelsträdgård enligt ekologiska metoder, i Gates anda. Sedan 1984 har man årligen kunnat dela ut stipendier och stipendiaternas föreläsningar finns sammanställda på stiftelsens hemsida. För Gate var detta ett sätt att premiera de som odlar ekologiskt. Samtidigt kom hon på detta sätt i kontakt med personer som ville bruka jorden som hon. I sammanhanget kan Wagners idébok *Fred med jorden* lyftas fram, (1940), där Wagners miljötankande föregick Rachel Carsons *Tyst vår* (1963).⁴⁴ Genom stiftelsen kan man säga att Gate fortfarande har en påverkan på nutidens miljöarbete. Kopplingen till den aktuella debatten kring närproducerat och ekologisk odling, hela klimat- och miljödebatten gör att man förstår hur starka de måste vara som går i bräschen när det gäller miljöfrågor, en av dem var Gate.

Resor, deltagande i kvinnokonferenser, föreläsningar, utbildning, handgripligt arbete med praktiskt arbete för Elin Wägner, renskrivning av manuskript, arkivering, stencilering vid fredsaktioner,

---

⁴³ Göteborgs universitet/kvinnsam/Elin Wägner.

⁴⁴ Göteborgs universitet/kvinnsam/Elin Wägner.

cykelturer mm inser man att Gate var en kvinna med många strängar på sin lyra. Jag får uppfattningen att Gate var en bildad och kunnig person, van vid att uppträda, med i olika aktiviteter i kvinnorörelsen samt en lojal och iderik medlem i olika fredsaktiviteter. Gates engagemang i fredsfrågor verkar ha varit djupt och innerligt. Samverkan med Wägner och vänkretsen som denna ingick i var säkert av stor betydelse för Gate samtidigt som Gate med sin personlighet åstadkom viktiga insatser i de fredsaktioner där hon ingick.

Sin konstnärliga och kreativa ådra kom bland annat i utlopp när hon under tio års tid illustrerade *Bergskrönikan*, Bergs hembygdsförenings medlemsskrift. En logotyp som Gate gjorde, med anledning av Ada Nilssons 65-årsdag 1937, var den ursprungliga delfinen till ”den vänliga delfinens orden”. Numera är logotypen två sammanflätade delfiner, dels en modern och dels en ursprunglig.⁴⁵

Kvinnokämpe för fred, så betecknas Gate i minnesrunan, publicerad bl a i *Dagens Nyheter* den 19 januari 1998 i samband med dödsfallet. En överblick ges av Gates liv och livsgärning liksom hennes humoristiska ådra, bl a avslutas minnesrunan med följande text: Lokalradion ringde på kvinnodagen och frågade Gate varför man ska ha en särskild dag för kvinnorna. ”Varför inte?”, svarade Gate, ”när männen har de andra 364!”⁴⁶

I *Bergsluft* nr 24 finns följande minnesord efter Gates bortgång i januari 1998

Florys kista står höljd i ett blått skotskrutigt täcke - prydd med en krans av gula och röda rosor - på en upphöjning mellan sex små granar på vilka topparna hänger brutna. De brutna grantopparna säger att detta jordiska liv är avbrutet, växandet tar vid i en annan gestalt. Hon lärde sig lantbruk efter gamla metoder, skaffade gård nära Elins hem och brukade sin jord på det sätt vi idag kallar ekologiskt, fast det på trettiofyrtalet kallades efterblivet av dem som ledde utvecklingen mot rationell storskalighet. Samtidigt som hon var gammalmodig var hon alltså pionjär för tankar som skulle komma, tankarna som Agenda 21 idag står för. Med andra ord: hon var tidlös. En människa med starka tydor.

Elisabeth Hermodssons ord får bilda slutorden över Flory Gate.⁴⁷

---

⁴⁵ Kulturföreningen Fogelstads hemsida.

⁴⁶ Göteborgs universitet/handskrift/arkiv/dödsruna.

⁴⁷ Elin Wägner-sällskapet/Bergsluft nr 24.

Efterord

Det passar bra att lyfta fram Europas grönaste stad, Växjö, som en koppling mellan Gate och dagens miljöarbete. Växjö som utsågs till vinnare av European Green Leaf 2018. Europas grönaste stad har varit ett begrepp sedan 2007 då brittiska BBC myntade begreppet. Växjö är med och startar nätverk för ekologisk mat, benämnt Organic Cities Network Europe, som har till uppgift att främja ekologiskt jordbruk, ekologisk matproduktion och konsumtion av ekologisk mat.⁴⁸ Jag tror Gate hade varit stolt över den utveckling som Växjö kommun går och att kommunen är ett föredöme precis som hon själv var. En aktuell artikel från SLU om att man måste ta hänsyn till markorganismer, visar hur kunnig Gate var.⁴⁹ Gate som 1900-talets Greta Thunberg är parallell till varandra, Thunberg, en ung aktivist i klimatfrågan i en globaliserad värld och Gate i 1900-talets värld men båda med samma passion för miljön och för vår jord.

---

⁴⁸ Växjö kommuns hemsida/politik och demokrati/internationellt nätverk och aktörer.

⁴⁹ Sveriges lantbruksuniversitet/mikrober och klimatmodeller.

Kortfattad kronologisk levnadsteckning

- 1904 Hilda Florence (Flory) Margaret Keiller föds
- 1924 Konststudier i Paris
- 1929 Gifter sig med glaskonstnären Simon Gate
- 1930 Formgivare på Orrefors glasbruk
- 1930 Sonen Ulf föds
- 1932 Dottern Barbro föds
- 1933 Möter Elin Wägner på Orrefors glasbruk, en livslång vänskap börjar
- 1934 Gate är en av talarna på Kvinnornas Uppbåd den 3 november i Stockholm
- 1935 Gate ingår i Genève-delegationen 2-8 september
- 1936 Internationella kvinnokonferensen i Salzburg
- 1937 Internationella kvinnokonferensen i Bratislava, mötet med Mina Hofstetter
- 1938 Äktenskapet med Simon Gate upphör, behåller efternamnet Gate
- 1939 Hembygdsboken *Tusen år i Småland*, hjälper Wägner med material med mera
- 1939 Gården Rösås i Lädja by, Kronobergs län, köps in
- 1940 Debattboken *Fred med jorden*, inspiratör till både Wägner och Tamm
- 1941 Debattboken *Väckarklocka*, inspiratör och samtalspartner till Wägner
- 1941 Styrelsemedlem i lokala kretsen av IKFF i Växjö, studiecirkelledare ”passivt motstånd”
- 1941 Ledamot i inkomst- och förmögenhetstaxeringsnämnden, suppleant i inkvarteringsnämnden
- 1942 Styrelsemedlem i lokala kretsen av IKFF i Växjö, studiecirkelledare ”Väckarklocka”
- 1943 Styrelsemedlem i lokala kretsen av IKFF i Växjö, studiecirkelledare ”det inre motståndet”
- 1942 Ledamot i inkomst- och förmögenhetstaxeringsnämnden, suppleant i inkvarteringsnämnden
- 1943 Ledamot i kommunalfullmäktige, till och med 1947
- 1943 Styrelseledamot i Bergs hembygdsförening 1943-1953, kommittéarbetet startat 1941
- 1945 Ledamot i civilförsvarsnämnden, till och med 1948
- 1950 Startar Lädja väveri, verksamt fram till 1955
- 1982 Bildar stiftelsen Fred med Jorden
- 1990 Vice ordförande i nybildade Elin Wägner-sällskapet, ständig hedersledamot från 1992
- 1994 Kulturpristagare, utsedd av Landstinget Kronoberg
- 1998 Flory Gate avlider den 5 januari

7. Referensmaterial, källor och litteraturlista

Otryckta källor

Primärkällor

VÄXJÖ

Kronobergsarkivet

1265-1 Växjökyrkans av IKFF, A 1 Protokoll med bilagor

Lokalhistoria.nu Kronoberg/Växjö/Berg Protokoll från kommunalfullmäktige i Berg 1940-1947

Internetkällor

Bergs hembygdsförening <http://lillabjorka.se/bergs-hembygdsforening> Hämtad 2019-05-20.

Göteborgs universitetsbibliotek, Förteckning över internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, B 36, protokoll centralstyrelsen mm. www.ub.gu.se. Hämtad 2019-05-20.

[https://skbl.se/sv/artikel/FloryGate/Bernstein-Svensson, Elin Wagnerturen](https://skbl.se/sv/artikel/FloryGate/Bernstein-Svensson,Elin_Wagnerturen), Växjö kommun.

KvinnSam - nationellt bibliotek för genusforskning, <http://www.ub.gu.se/> Hämtad 2019-05-20.

Svenskt kvinnobiografiskt lexikon (artikel av Irene Andersson). www.skbl.se/sv/artikel/FloryGate
Hämtad 2019-05-20.

Svenskt kvinnobiografiskt lexikon (artikel av Irene Andersson). www.skbl.se/sv/artikel/ElinWagner
Hämtad 2019-05-20.

Tryckta källor och anförd litteratur

Sekundärkällor

Andersson, Irene. 2001. *Kvinnor mot krig: Aktioner och nätverk för fred 1914-1940*. Malmö. Lunds Universitet.

Elin-Wägner-sällskapets skriftserie nr 1 (1990). *Jorden är grunden*. (Ingen information om tryckning).

Elin-Wägner-sällskapets skriftserie nr 9 (1998). *Flory Gate 1904-1998*. Växjö:Teknikdokument AB.

Elin-Wägner-sällskapet skriftserie nr 19 (2008). *Mödrar, fäder och amasoner på Elin Wagners väg mot Väckarklocka*. 2008: Växjö och Tingsryds tryckeri.

Florén, Anders & Henrik Ågren. 1999. *Historiska undersökningar: Grunder i historisk teori, metod och framställningssätt*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Hackman, Boel. 2005. *om ELIN WÄGNER*. Falun. Albert Bonniers förlag.

Melin, Inga-Brita. 1999. *Lysistrates döttrar: Pionjärer och pedagoger i två kvinnliga fredsorganisationer (1898-1937)*. Umeå universitet.

Karlsson, Micael. 2018. *Ekofeministiska perspektiv på kvinnor och miljö: Elin Wagners Väckarklocka och Charlotte Perkins Herland analyserade ur ett ekofeministiskt perspektiv*. Umeå universitet.

Lindblad, Inga-Britt. 1998. *Uppsatsarbete: En kreativ process*. Lund. Studentlitteratur.

Lindgren, Martina. 2014. *Det kvinnliga medborgarskapet och jordfrågans lösning: En undersökning av Elisabeth Tamms artiklar utifrån ett ekofeministiskt perspektiv*. Uppsala universitet.

Bildförteckning

Bild nr 1. Flory Gate 1930. Familjen Keiller-Gate, Särö kulturarvs hemsida, hämtad 2019-05-28.

Bild nr 2. Flory Gate och Elin Wägner. Fotograf okänd, hämtad 2019-05-28, Google bilder.